

تحلیل جامعه‌شناختی سازه‌های اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری (نمونه مطالعاتی استان لرستان)

نورالدین اله دادی^{۱*}، مجتبی ترکارانی^۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۹/۰۹

چکیده

امروزه سرمایه‌گذاری و داشتن سرمایه به عنوان یکی از مباحث کلیدی توسعه، از اهمیت بسیار اساسی و تعیین‌کننده‌ای برخوردار است. دولت‌ها ترجیح می‌دهند که در غیاب و یا در کنار خود عنصری مانند بخش خصوصی را وارد میدان کنند تا نقش و وظایف آنها را انجام دهد. هدف این تحقیق تبیین عوامل ساختاری مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان است. روش تحقیق ترکیبی از نوع کمی است و تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت و مدل نظری تحقیق که در برگیرنده متغیرهای مستقلی مانند شرایط اقتصادی، زیرساختی، قضایی - انتظامی، سیاسی، اداری - سازمانی، فرهنگی - اجتماعی و شرایط سطح ملی و جهانی است، طراحی شد تا بر اساس آن جذب سرمایه‌گذاری در بین سرمایه‌گذاران مورد تبیین و تحلیل قرار گیرد. مطابق با سطح‌بندی انجام شده پاسخگویان، تمایل به سرمایه‌گذاری در لرستان متوسط روبه پایین، زیرساخت‌های موجود در استان متوسط رو به پایین، شرایط اقتصادی متوسط رو به بالا، میزان مسائل قضایی - انتظامی متوسط رو به پایین، مسائل اداری - سازمانی متوسط رو به پایین، شرایط فرهنگی - اجتماعی متوسط رو به پایین، شرایط سیاسی پایین و سطح شرایط ملی و جهانی نیز پایین می‌باشد. همچنین بین متغیرهای مستقل تحقیق اعم از اقتصادی، زیرساختی، قضایی - انتظامی، فرهنگی - اجتماعی، سیاسی، اداری - سازمانی با تمایل به سرمایه‌گذاری به عنوان متغیر وابسته تحقیق رابطه همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ولی متغیر شرایط ملی و جهانی دارای رابطه همبستگی معناداری نمی‌باشد. رگرسیون چند متغیره تحقیق نشان می‌دهد که متغیر سیاسی، اداری - سازمانی و فرهنگی - اجتماعی، متغیرهای تاثیرگذار در تبیین و پیش‌بینی گرایش به سرمایه‌گذاری در استان هستند و قدرت تبیین‌کنندگی رگرسیون یا همان R2 مدل تحقیق ۵۲ درصد است به این معنا که این متغیرها در حدود نیمی از وضعیت متغیر وابسته را تبیین می‌کنند.

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، لرستان.

^۱ استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

(E mail: nalahdadi@pnu.ac.ir)

^۲ دکتری جامعه‌شناسی و مدرس گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

(E mail: tarkarani@yahoo.com)

مقدمه و بیان مسأله

سرمایه‌گذاری همواره به عنوان یکی از عوامل اساسی در توسعه اقتصادی جوامع مطرح بوده و دولت‌ها را بر آن داشته تا به منظور دستیابی به یک اقتصاد توسعه‌یافته و پویا، توجه ویژه‌ای به آن معطوف دارند. سرمایه‌گذاری به عنوان موتور محرکه رشد اقتصادی، لازمه نیل به توسعه اقتصادی و اجتماعی است. افزایش سرمایه‌گذاری منجر به افزایش تولید، افزایش درآمد، افزایش رفاه، افزایش اشتغال، کاهش نرخ بیکاری و کاهش فقر می‌شود. استان لرستان با مساحتی حدود ۲۸ هزار و ۶۴ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر با موقعیتی مناسب، دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است؛ بهره‌مندی از موقعیت مکانی و جغرافیایی ممتاز به عنوان مسیر شمال - جنوب کشور، وجود ظرفیت‌های مناسب فرهنگی، اجتماعی، همسایگی با عمده‌ترین کانون‌های جمعیتی و قطب‌های صنعتی کشور، وجود بازارهای مصرف برای فرآورده‌های کشاورزی، وجود ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها در بخش‌های مختلف مانند صنعت، معدن، دامپروری، کشاورزی، نیروی انسانی کارآمد و متخصص و جاذبه‌های گردشگری از مزیت‌هایی است که موقعیت بسیار مناسبی برای جذب سرمایه و قابلیت سرمایه‌گذاری در این استان را فراهم آورده است؛ با این وجود وضعیت سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در لرستان مطلوب نیست. بر اساس آمارهای رسمی منتشر شده، استان لرستان با وجود ۲/۳۷ درصد از کل جمعیت کشور، تنها ۱/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است (محمدی، ۱۳۹۵). همچنین براساس یافته‌های نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در تابستان ۱۳۹۶ خراسان شمالی، سیستان و بلوچستان و لرستان به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب و کار و استان‌های گیلان، فارس و مرکزی به ترتیب دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استان‌ها در کشور ارزیابی شده‌اند (نتایج پایش ملی کسب و کار در ایران، تابستان ۱۳۹۶)، به نقل از سایت توکانیوز). رنج کمبود سرمایه به عنوان عامل تولیدی مهم، مانعی جدی بر سر راه استان‌های توسعه نیافته محسوب می‌شود. منظور از موانع جذب سرمایه‌گذار، هر عاملی است که روند تشکیل و توسعه سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف را تحت تاثیر منفی خود قرار دهد. اقدام سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری، در گرو پیدایش و وجود بسترهایی است و تا زمانی که این بسترها فراهم نشوند، سرمایه‌گذاری شکل نمی‌گیرد (میرباقری و همکاران، ۱۳۹۵). استان لرستان به عنوان استانی که سرشار از فرصت‌های سرمایه‌گذاری است آن چنان که شایسته است مورد توجه سرمایه‌گذاران قرار نگرفته است و از آنجا که سرمایه‌های بومی توانایی به فعلیت رساندن قابلیت‌های بالقوه استان در همه‌ی زمینه‌ها را ندارند، بررسی و شناخت جذابیت‌ها و موانع فرا روی سرمایه‌گذاران اهمیت می‌یابد. بنابراین عوامل جذب و دفع باید از دیدگاه سرمایه‌گذاران داخلی و بخصوص خارجی بررسی شود که دلایل کم بودن حجم سرمایه‌گذاری در استان لرستان شناخته شود. استان لرستان سرشار از منابع و ظرفیت‌های بالقوه رشد و توسعه است، اما دلایل عدم رشد و توسعه نیافتگی آن، چنان که شایسته است مورد توجه صاحب‌نظران توسعه قرار نگرفته است؛ لذا این پژوهش به دنبال تحلیل و تبیین عوامل ساختاری مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان است.

پیشینه پژوهش

اولافمی^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در یک تحقیق به بررسی تأثیر امنیت بر سرمایه‌گذاری پرداخته‌اند. این تحقیق با استفاده از داده‌های سری‌زمانی انجام شده است. در این مطالعه از مخارج سالانه دولت جهت دفاع و امنیت به عنوان شاخص امنیت استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که امنیت تاثیر معنی‌داری بر جذب سرمایه‌گذاری در نیجریه داشته است. لورینته^۲ (۲۰۱۵) در یک تحقیق نقش عوامل بروکراتیک بر جذب سرمایه‌گذاری در کشور رومانی را بررسی نموده است. در این تحقیق بروکراسی پیچیده یکی از موانع عمده سرمایه‌گذاری در کشور رومانی عنوان شده است. فقدان شفافیت در نهادهای

^۱ Olufemi

^۲ Laurentiu

دولتی، مدت زمان انتظار برای حل یک مشکل خاص، فساد و رفتار نامناسب کارکنان دولت از جمله شاخص‌های بروکراسی پیچیده در این تحقیق معرفی شده‌اند. علاوه بر این، عوامل دیگری مانند عدم زیرساخت‌های کافی، بی‌ثباتی سیاسی، مالیات بالا و عدم ثبات قوانین و مقررات به عنوان سایر موانع سرمایه‌گذاری در رومانی شناخته شده‌اند.

فیتزیندی و همکاران (۲۰۱۴) در یک تحقیق، تاثیر زیرساخت‌ها را بر جذب سرمایه‌گذاری در مناطق مختلف اندونزی بررسی نموده‌اند. این تحقیق به روش پانل دیتا برای ۳۰ استان کشور اندونزی انجام شده است. در این تحقیق، ظرفیت توزیع آب، ظرفیت توزیع برق، امکانات مخابراتی، راه‌ها و جاده‌ها به عنوان متغیرهای تشکیل‌دهنده زیرساخت‌ها در نظر گرفته شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که استان‌هایی که دارای زیرساخت‌های قوی‌تری هستند سرمایه‌گذار بیشتری جذب نموده‌اند.

ورنیک و همکاران (۲۰۱۴) در یک تحقیق تاثیر حاکمیت را بر جذب سرمایه‌گذاری در ۶۴ کشور آفریقایی بررسی نموده‌اند. در این تحقیق از شش شاخص آزادی بیان، پاسخگویی دولت، فساد، کیفیت دستگاه‌های نظارتی، شفافیت قوانین و ثبات سیاسی به عنوان عوامل غیراقتصادی مؤثر بر سرمایه‌گذاری در کنار عوامل اقتصادی در نظر گرفته شده است.

شهواری و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به "شناسایی و اولویت بندی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی در بخش صنعت استان قزوین" پرداخته‌اند. هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت بندی موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی در استان قزوین بود، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به اولویت موانع جذب سرمایه‌گذاری خارجی در استان قزوین در ابتدا عوامل سیاسی، بعد از آن عوامل اقتصادی، عوامل زیر ساختی و عوامل انسانی و طبیعی به ترتیب در رتبه‌های بعدی اهمیت قرار می‌گیرند.

مبانی و چارچوب نظری پژوهش

سرمایه‌گذاری یکی از مهم‌ترین متغیرهای کلان در اقتصاد محسوب می‌شود و تحت تاثیر عوامل متعدد مانند متغیرهای پولی و مالی، سیاسی و ساختاری قرار دارد. تقریباً اکثر اقتصاددانان، بی‌توجه به مکتب و دیدگاه فکری خود، بر تمرکز و تشکیل سرمایه به مثابه مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رشد و توسعه اقتصادی تاکید زیادی داشته‌اند (دودانگی، ۱۳۹۴). نهادهای اجتماعی و فرهنگی و سیاسی نقش مهمی در ایجاد فضای مناسبی سرمایه‌گذاری دارند. کارکرد اصلی نهادها این است که از طریق ایجاد یک ساختار با ثبات، عدم اطمینان حاکم بر مبادلات بشری را کاهش می‌دهد (برادران و همکاران، ۱۳۷۸:۱۰۲). مرور ادبیات گسترده پیرامون رابطه فرهنگ و توسعه، حاکی از آن است که عوامل فرهنگی از چهار طریق رفتار اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهد: از طریق تاثیر آن بر سازمان‌ها و تولید، عقاید مرسوم پیرامون مصرف و کار، توانایی خلق و مدیریت نهادها و ایجاد شبکه‌های اجتماعی (صالح‌نیا و همکاران، ۱۳۸۹). نهادها نرم افزار توسعه اقتصادی را فراهم می‌کنند و برای رشد پایدار اقتصادی اهمیت زیادی دارند. با توجه به بحث‌هایی که در مورد توسعه نهادی و نقش نهادهای مختلف در سرمایه‌گذاری وجود دارد بیش از تعریف نهادها بر کارکردهای آنها تاکید می‌شود. (حکیمیان و مشاور، ۱۳۸۳: ۴۱). بر اساس بررسی‌های بعمل آمده جهانی، از نگاه سرمایه‌گذاران نهادها حایز اهمیت دانسته شده‌اند. شفافیت مقررات، اجرای مناسب آنها و سازگاری چارچوب نهادی با اقتصاد بازار همگی در تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری ملاحظات مهمی محسوب می‌شوند. در بسیاری از کشورهای در حال توسعه دستگاه اداری در تدوین مجموعه مقررات مناسب سرمایه‌گذاری و ایجاد رویه متمرکز و کاهش کاغذبازی و رویه‌های اعطای مجوزهای اداری مشکلاتی وجود دارد. این موانع اداری هزینه فعالیت‌ها را افزایش داده و باعث کاهش تمایل به سرمایه‌گذاری شده‌اند... همچنین بسیاری از سرمایه‌گذاران بر این باوردارند که در میان مقامات دولتی باور به اصل تامین خدمات و تسهیلات برای مقاصد تجاری هنوز جانشین سیستم کنترل‌های اداری گذشته نشده است. مورد دیگری مربوط به چارچوب مبهم تعریف شده قدرت و مسئولیت سازمان و دستگاه‌های اداری است. به طوریکه این ابهام موجب لحاظ کردن نااطمینانی با وزن بالا توسط سرمایه‌گذاران شده و آنها مجبور می‌شوند بر سر موضوعات وسیعی با دولت مذاکره کنند گرچه به تضمین دولت هم اطمینان ندارند. همچنین سرمایه‌گذاران

باید به مناسب بودن نظام قانونی و قابل اطمینان بودن سیستم قضایی اعتماد داشته باشند. ضعف اعتماد نهادی در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا باعث مشکلات محسوسی در خصوص شناسایی حقوق مالکیت و اجرای قراردادها، افزایش حس عدم امنیت و بی حساب و کتاب بودن کارها کمک می‌کند. همچنین دو عامل دیگر مانند باور سرمایه‌گذاران به عدم وجود کارگران ماهر با دستمزدهای قابل رقابت در سطح بین‌المللی و نارضایتی سرمایه‌گذاران به نبود زیرساخت‌های مناسب بر نگرانی آنها در فراهم کردن کالاها و خدمات عمومی می‌افزاید. همچنین زمانی که سرمایه‌گذاران در مورد ثبات سیاسی و اقتصادی کشوری تردید داشته باشند از سرمایه‌گذاری در آن کشور خودداری خواهند کرد. (حکیمیان و مشاور، ۱۳۸۳: ۴۱-۴۸). عملکرد اقتصادی کشورها در طول زمان، تا حد زیادی به محیط سیاسی، نهادی و قانونی آنها وابسته است. این نهادها و سیاست‌ها، مشخص‌کننده کیفیت حکمرانی در بین کشورها هستند. نتایج تخمین‌ها نشان می‌دهد که شاخص حکمرانی خوب، تولید ناخالص داخلی سرانه و زیرساخت‌ها اثر مثبت و معنی‌دار و نرخ تورم اثر منفی و معنی‌داری بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی داشته‌اند. شاخص حکمرانی خوب و اجزای آن یعنی حق اظهار نظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، اثر بخشی، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون و کنترل فساد نیز در سرمایه‌گذاری موثر هستند (مهرآرا و اسدیان، ۱۳۸۸). رشد و پیشرفت هر جامعه‌ای به وجود زیرساخت‌های فیزیکی برای تولید و توزیع کالاها و خدمات، بین عامه مردم و بنگاه‌ها بستگی دارد، به طوری که قدرت اقتصاد ملی به توانایی و موجودی زیرساخت آن بستگی دارد و کیفیت و کارایی این زیرساخت‌ها بر تداوم فعالیت‌های تجاری و اقتصادی جامعه و کیفیت زندگی و سلامت اجتماعی مؤثر است (هادسن و همکاران، ۱۹۸۳: ۳).

جدایی‌ناپذیری کنش اقتصادی از ریشه‌های اجتماعی‌اش به این معناست که کنش اقتصادی، اسیر تور شبکه‌ها، نهادها و مناسبات غیراقتصادی است و متغیرهای اجتماعی و فرهنگی، همه فعالیت‌های اقتصادی را احاطه کرده‌اند» اثر حک‌شدگی اقتصاد «؛ موضوعی که از منظر گرانووتر هم قابل تایید و بسط دادن است. به‌زعم او که درهم‌تنیدگی، نقطه مقابل اتمیزه شدن است، عمل اقتصادی اساساً عملی اجتماعی و رفتار اقتصادی تنیده‌شده در شبکه‌هایی از روابط میان افراد است؛ تا بدان‌جا که ساختار اجتماعی اقتصاد با شبکه‌ها پیوند می‌یابد و شبکه اولیه وقتی در درون نهادها متصلب شد، نقشی به مراتب کمتر از خود نهادها بازی می‌کند. مارک گرانووتر در مقاله «کنش اقتصادی و ساختار اجتماعی: مساله حک‌شدگی» به یکی از مهم‌ترین پرسش‌های کلاسیک نظریه اجتماعی می‌پردازد: اینکه چگونه رفتار و نهادها تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارند؟ گرانووتر در این مقاله سعی می‌کند توضیح دهد که در جامعه صنعتی مدرن، کنش اقتصادی تا چه حدی به وسیله ساختارهای روابط اجتماعی، حک شده است؛ چیزی که به آن مساله حک‌شدگی یا گفته می‌شود. او می‌گوید از آنجا که روابط اجتماعی چیزی است که همواره وجود دارد، وضعیتی که در صورت غیاب روابط اجتماعی به وجود خواهد آمد، وضعیتی است که فقط می‌توان آن را تصور کرد و هرگز در دنیای واقعی وجود نخواهد داشت؛ درست مثل اینکه وقتی می‌خواهیم «وضعیت طبیعت» توماس هابز را درک کنیم یا وقتی می‌خواهیم «موقعیت اصلی» جان رالز را بفهمیم، این وضعیت‌ها را تصور می‌کنیم بدون اینکه این وضعیت‌ها وجود خارجی داشته باشند. سنت کلاسیک و نئوکلاسیک در علم اقتصاد فرض می‌کند که رفتار عقلانی و منفعت‌طلبانه انسان، تا اندازه بسیار کمی تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارد و بنابراین اگر بخواهیم طبق سنت کلاسیک و نئوکلاسیک (سنت مطلوبیت‌گرایی) در اقتصاد به مساله نگاه کنیم، وضعیت ایده‌آلی را خواهیم دید که فاصله چندانی با آنچه می‌خواهیم مورد آزمایش قرار دهیم ندارد؛ اینکه بخواهیم کنش اقتصادی را در غیاب روابط اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم. در مقابل این وضعیت، یعنی همان چیزی که سنت کلاسیک و نئوکلاسیک در اقتصاد به آن معتقد است، گرانووتر از وضعیتی حرف می‌زند که آن را «حک‌شدگی» می‌نامد. او برای توضیح حک‌شدگی استدلال می‌کند که رفتار و نهادها به شدت تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار دارند و توضیح می‌دهد که اگر رفتار و نهادها را مستقل از روابط اجتماعی در نظر بگیریم، دچار بدفهمی بزرگی شده‌ایم. تمرکز اصلی گرانووتر در مقاله‌اش، حک‌شدگی رفتار اقتصادی است. گرانووتر توضیح می‌دهد که برای سال‌های طولانی، جامعه‌شناسان،

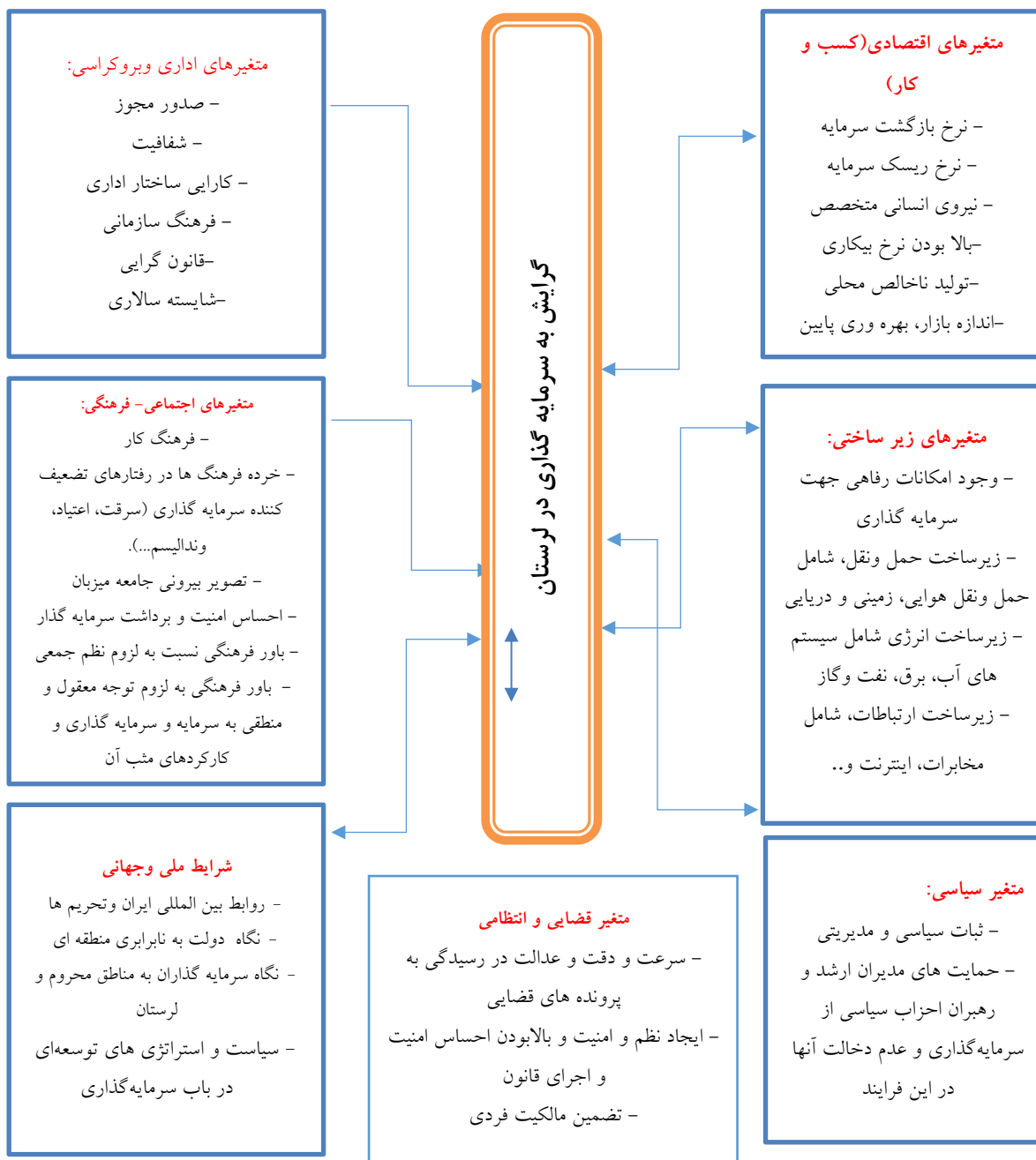
دانشمندان علوم سیاسی و تاریخدانان اعتقاد داشته‌اند که رفتار اقتصادی مردم در جوامع سنتی تا اندازه زیادی به وسیله روابط اجتماعی حکم شده بود، اما در جوامع مدرن، جامعه‌شناسان، دانشمندان علوم سیاسی و تاریخدانان همچون اقتصاددانان به این نگرش روی آوردند که کنش اقتصادی، به اندازه قبل، تحت تاثیر روابط اجتماعی قرار ندارد. گرانووتر می‌گوید بر اساس این نگاه جدید، در جوامع مدرن، اقتصاد به عنوان یک چیز جدا از روابط اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. به این صورت که طبق این نگاه، مبادلات اقتصادی نه از طریق هنجارهای اجتماعی در مورد آن مبادلات، بلکه توسط محاسبات عقلانی و نفع فردی در مورد آن مبادلات تعریف می‌شود. تا جایی که اینگونه استدلال می‌شود که وضعیت سنتی معکوس شده است: به جای اینکه زندگی اقتصادی تحت تاثیر روابط اجتماعی باشد، روابط اجتماعی علانم ثانویه بازار هستند (سوئد برگ و گرانووتر، ۱۳۹۵: ۲۴).

اینکه گفته می‌شود به عنوان مثال شرکت‌ها در درون جامعه یا سیاست‌ها حکم شده‌اند، به این معنی است که افراد موجود در شرکت‌ها و طرز عمل آنها به وسیله شبکه‌ها، قوانین و فرهنگ به هم گره خورده و به محیط اجتماعی پیرامون خودشان وابسته است و مستقل از آنها نیست. حکم‌شدگی بر محاط شدن فعالیت‌های اقتصادی به وسیله ساختارهای غیراقتصادی دلالت دارد. اصطلاح حکم‌شدگی بیانگر این ایده است که اقتصاد برخلاف آنچه نظریه‌های اقتصادی حکم می‌کند، نه مستقل، بلکه تابع سیاست، مذهب و مناسبات اجتماعی است. حالا به انواع حکم‌شدگی می‌پردازیم. رایج‌ترین وجه حکم‌شدگی قرارگیری افراد درون ساختارهای اجتماعی است که آنها را محدود و محصور می‌کند. ساختار در واقع روابط الگومندی است که می‌تواند شکل‌های مختلفی به خود بگیرند. ساختارهای خرد، شبکه‌ها هستند. مردمی که ما می‌شناسیم و اینکه چگونه آنها را می‌شناسیم بر اطلاعاتی که ما داریم و کنش‌هایی که انجام می‌دهیم تاثیر می‌گذارند. برای مثال گرانووتر توضیح می‌دهد که پیوندهای ضعیف با مردمی که ما اغلب رابطه کمتری با آنها داریم، بسیار مفیدتر از پیوندهای قوی با مردمی است که ما مدام با آنها ارتباط داریم. به این خاطر که مردمی که ارتباط کمتری با آنها داشته و در نتیجه پیوندهای ضعیف‌تری با آنها داریم، اطلاعاتی به ما می‌دهند که مفید هستند و به شبکه‌های اجتماعی دیگر مرتبط هستند. شبکه‌های اجتماعی می‌توانند در مواقعی که مردم با هم تعامل دارند اعتمادسازی کنند. شبکه‌های اجتماعی همچنین ویژگی‌های مختلفی دارند که با درجاتی از اعتماد در جامعه مرتبط است. شبکه‌ها و سرمایه‌های اجتماعی معمولاً به دو صورت عمودی و افقی وجود داشته و رابطه افراد در آن یا بر اساس سلسله‌مراتب اقتدار طایفه و قبیله، یا برابر و مشارکتی است. ساختارها همچنین مزیت‌ها و فرصت‌هایی را ایجاد می‌کنند که در وضعیت غیرشبکه ممکن نبوده یا به ندرت اتفاق می‌افتد. شکل دیگر حکم‌شدگی ساختاری که از سنت فکری مارکسیستی گرفته شده، ساختار طبقه است که در آن هر طبقه، شبکه‌ها را ایجاد می‌کند که به تقویت ساختار اجتماعی - طبقاتی کار کمک می‌کند.

حکم‌شدگی شناختی بر این نکته تاکید دارد که چگونه شیوه‌هایی که ما طبق آنها فکر می‌کنیم، بر کنش اقتصادی تاثیر می‌گذارد. در واقع ما هیچ‌وقت نمی‌توانیم از اینکه چگونه فکر می‌کنیم رهایی پیدا کنیم. اقتصاددانان کلاسیک و نئوکلاسیک معتقد هستند که ما شناخت و اطلاعات کاملی درباره خواسته‌های خود داریم که ذاتی و ترجیحات در آن ثابت بوده و تاثیرگذار نیست. در واقع ما به صورت عینی و عقلانی محاسبه می‌کنیم که نیازی به معیارهای انگیزشی نیست. اما روانشناسی تجربی این فرضیات را به چالش کشانده و معتقد است ما از عقلانیت محدودتر در رنج هستیم. ما اطلاعات کاملی از خواسته‌های خود نداریم، بلکه اطلاعات ما همیشه ناقص است، برای اینکه بعضی وقت‌ها نمی‌توانیم تمام اطلاعات را درباره مشتریان و کالاهای مورد نیاز به دست آوریم. در نتیجه ما اطلاعات مختصری داریم. از سوی دیگر از آنجا که شیوه فکر کردن ما عینی نیست، از این‌رو اطلاعاتی که در افکار خود داریم نیز عینی و ملموس نیستند. ما دنیا را کامل نمی‌بینیم زیرا اطلاعات جهان اجتماعی محیط اطراف خود را از طریق مقوله‌بندی کردن فیلتر می‌کنیم تا به ما کمک کند همه داده‌ها و اطلاعات خام روزمره خود را مشاهده و ادراک کنیم. برای مثال ما افراد بسیار زیادی را در روز ملاقات می‌کنیم و اطلاعاتی که ما باید در مورد آنها داشته باشیم بسیار گسترده است. بنابراین تمایل داریم به شیوه گزینشی، مردم را بر حسب نژاد، جنسیت، ملیت و... مقوله‌بندی کنیم تا بتوانیم رفتارهای آنها را

پیش‌بینی کنیم. بنابراین باید از کنش‌های متقابل اطراف خود غیر مطمئن و تا حدی بیمناک باشیم. این به این معنی است که برخلاف آنچه اقتصاددانان می‌گویند، ما نمی‌توانیم جهان را به صورت عینی بررسی کنیم، بلکه دنیا و مسائل گسترده اطراف آن را از طریق مقوله‌بندی کردن آنها فیلتر می‌کنیم.

ما به وسیله مقولاتی که جهان اطراف ما را تفسیر می‌کنند، به وسیله تصورات مربوط به چگونگی عملکردهای هنجاری جهان اجتماعی و بینش حاکم بر کنش اجتماعی، محدود شده‌ایم که به آن محاط‌شدگی فرهنگی می‌گویند. مناسک، اعتقادات، تصورات و مقولات موجود در بستر حیات اجتماعی، کنش‌ها و تصمیمات ما را شکل می‌دهند. مساله حکم‌شدگی فرهنگی یک شعور جمعی غالب قلمداد می‌شود اما تئورسین‌های اقتصادی، فرهنگ را نادیده می‌گیرند. اقتصاددانان به این باور علاقه‌مند هستند که تنها تفکر ارزشمند حاکم بر دنیا، عقلانیت اقتصادی است ولی از نظر جامعه‌شناختی، فرهنگ یک محرک و نیروی قدرتمند تاثیرگذار بر رفتار و سازمان اقتصادی است. مقولات فرهنگی و تصورات حیات اجتماعی شکل‌دهنده تاکتیک‌هایی هستند که جامعه‌شناسان در تحلیل خود از آن استفاده می‌کنند. اقتصاد تنها به مبادلات آنی بین فروشندگان و خریداران نمی‌پردازد بلکه آنها همچنین دارای مقررات و قوانینی هستند که ساختار مبادله و تولید کالاها و خدمات، شرایط کار و اشتغال را مورد توجه قرار می‌دهند. این قوانین ساختار اقتصادی شامل دو بخش است. ابتدا نهادها که قواعد کنش بوده و دارای الزامی بر کنش‌ها هستند، هزینه‌های کنش را تعیین کرده و اگر کنش افراد بر خلاف قوانین و هنجارهای الزام‌آور باشد، شخص ترجیح می‌دهد برای جلوگیری از تنبیه شدن، این قوانین را رعایت کند. در واقع رویکردهای اقتصادی نگاه ابزاری نسبت به نهادها داشته و به وجه الزام‌آور آن توجه دارند. اما جامعه‌شناسان نهادها را بسیار پیچیده می‌بینند که نقش یک میانجی بین کنش، روابط اجتماعی، سرمایه‌های اجتماعی و حکم‌شدن کنش در یک بستر اجتماعی و فرهنگی را ایفا می‌کنند. اقتصاد مصون از سیاست نیست. بخشی از سرمایه‌داری بازار به دلیل اینکه رهبران سیاسی خواهان قدرت سیاسی بودند، شکل گرفته است. دولت‌ها و پادشاهان به جنگ با یکدیگر پرداخته اما برای این کار نیازمند جنگ‌افزار بودند. تولید جنگ‌افزار، منافع گروه‌های کارفرما را که در بخش تولید صنعتی و بخش اقتصادی سرمایه‌گذاری کرده‌اند، فراهم کرده است. رهبران سیاسی برای کسب مشروعیت از منافع شرکت‌ها از طریق منافع مالیاتی و تغییرات قانونی حمایت می‌کنند. شرکت‌های مدرن به این دلیل شکل گرفتند که سیاست‌های نیوجرسی خواهان حمایت از صنعت و صنایع بودند. رهبران دولت‌ها خواهان قدرتی هستند که لازمه داشتن آن، وجود اقتصاد باثبات، در حال رشد و نیروی کار کارآمد است. سیاستمداران دارای طرح‌های خاص خود برای اقتصاد هستند. مدیران شرکت‌ها و مالکان با رهبران دولت‌ها در درگیری یا ملاقات هستند تا امتیازات خاص خود را از آنها بگیرند. درک این نکته ضروری است که حکم‌شدگی به معنای کنش برنامه‌ریزی شده خاص و هدفمند نیست که قصد انجام آن وجود دارد، بلکه محدودیت‌ها و توانمندی‌های ساختاری، فرهنگی، شناختی، سیاسی و نهادی است که با قرارگیری و تعبیه شدن کنش‌ها از جمله کنش‌های اقتصادی در درون آنها یک مشخصه و ویژگی خاص به گروه‌های هدف و مورد بررسی می‌دهد، آنها را توانا یا محدود می‌کند (سوند برگ و گرانووتر، ۱۳۹۵: ۴۶). بنابراین با توجه به ادبیات نظری و پیشینه تجربی موضوع و توجه به شرایط محلی در سرمایه‌گذاری مدل نظری ذیل ارائه می‌شود:

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق

فرضیات پژوهش

- به نظر می‌رسد بین شرایط اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط زیرساختی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط قضایی-انتظامی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط اداری-سازمانی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط فرهنگی-اجتماعی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط سیاسی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین شرایط ملی-جهانی و جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی

روش تحقیق حاضر از نوع کمی است و تکنیک پیمایش و ابزار پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت و مدل نظری تحقیق که در برگزیده متغیرهای مستقلی مانند شرایط اقتصادی، زیرساختی، قضایی-انتظامی، سیاسی، اداری-سازمانی، فرهنگی-اجتماعی و شرایط سطح ملی و جهانی است، طراحی شد تا بر اساس آن جذب سرمایه گذاری در بین سرمایه گذاران مورد تبیین و تحلیل قرار گیرد.

جامعه آماری، حجم نمونه

جامعه آماری مورد مطالعه سرمایه گذاران بالقوه و بالفعل در استان لرستان می باشد. نمونه آماری ۱۱۰ نفر از سرمایه گذاران داخلی و خارجی استان لرستان است.

اعتبار و روایی

در بررسی اعتبار پرسشنامه، اعتبار صوری و اعتبار محتوایی آن مورد بررسی قرار گرفت. پایایی: برای بررسی پایایی تحقیق یعنی همان تداوم دقت ابزار تحقیق در طول زمان از روش آلفا کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای متغیرهای اقتصادی ۰,۸۲، زیرساختی ۰,۷۴، قضایی ۰,۷۹، اداری و سازمانی ۰,۸۷، اجتماعی و فرهنگی ۰,۸۳، سیاسی ۰,۷۶ و ملی و جهانی ۰,۷۸ می باشد.

یافته های پژوهش

جدول ۱- توزیع و درصد فراوانی میزان تحصیلات پاسخ دهندگان

سن	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
کاردانی و پایین تر	۲۳/۷۶	درصد ۲۱/۶	۲۱/۶
لیسانس	۴۷/۷۴	درصد ۴۳/۴	۶۵
فوق لیسانس	۲۹/۷	درصد ۲۷	۹۲
دکتری	۸/۸	درصد ۸	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

با توجه به جدول ۱- مشاهده می شود که میزان تحصیلات پاسخ دهندگان ۲۱/۶ درصد دیپلم و پایین تر، ۴۳/۴ درصد لیسانس، ۲۷ درصد فوق لیسانس و ۸ درصد دکتری بوده است. لذا نتیجه گرفته می شود که میزان تحصیلات درصد بیشتری از پاسخ دهندگان به پرسشنامه لیسانس است.

جدول ۲- توزیع و درصد فراوانی حوزه سرمایه گذاری

حوزه سرمایه گذاری مورد نظر	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
صنعت	۴۶	درصد ۴۲	۴۲
سلامت و بهداشت	۸	۷/۱ بهداشت	۴۹/۱
کشاورزی	۸	درصد ۷	۵۶/۱
دامپروری	۸	درصد ۷	۶۳/۱
شیلات	۲	درصد ۱/۸	۶۴/۹
خدمات	۲۵	درصد ۲۲/۸	۸۷/۷
گردشگری	۱۳	درصد ۱۲/۳	۱۰۰
جمع کل	۱۱۰	۱۰۰	

تحلیل جامعه‌شناختی سازه‌های اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری (نمونه مطالعاتی استان لرستان) / ۱۵۱

با توجه به جدول ۱- مشاهده می‌شود که حوزه سرمایه‌گذاری ۴۲ درصد از پاسخ دهندگان، (صنعت)، ۷/۱ درصد (سلامت و بهداشت)، ۷ درصد (کشاورزی)، ۷ درصد (دامپروری)، ۱/۸ درصد (شیلات)، ۲۲/۸ درصد (خدمات) و ۱۲/۳ درصد (گردشگری) بوده است. لذا نتیجه گرفته می‌شود که درصد بیشتری از پاسخ دهندگان در حوزه صنعت سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول ۳- آزمون همبستگی پیرسون بین متغیر جذب سرمایه‌گذاری و دیگر متغیرهای مدل تحقیق

وضعیت فرضیه	نتایج آزمون پیرسون			رابطه همبستگی بین متغیر تمایل به سرمایه‌گذاری و دیگر متغیرها
	تعداد	سطح معناداری	ضریب پیرسون	
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۵۳	زیرساختی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۵	۰/۴۱۶	اقتصادی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۳۶۸	قضایی-انتظامی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۶۱	اداری-سازمانی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۱	۰/۴۰۹	فرهنگی-اجتماعی
تایید	۱۱۰	۰/۰۰۲	۰/۴۲۹	سیاسی
رد	۱۱۰	۰/۲۱۲	۰/۱۶۸	ملی جهانی

با توجه به نتایج جدول ۳- رابطه همبستگی بین متغیرهای زیرساختی، اقتصادی، قضایی-انتظامی، اداری-سازمانی، فرهنگی-اجتماعی و سیاسی با متغیر جذب سرمایه‌گذاری معنادار می‌باشد ولی ارتباط متغیر ملی جهانی با جذب سرمایه‌گذاری معنادار نمی‌باشد. در واقع تمام فرضیه‌های پژوهش تایید می‌شوند و تنها فرضیه ملی و جهانی رد می‌شود.

جدول ۴- ضریب رگرسیون متغیرهای تحقیق

سطح معناداری	T	Bata	ضریب تعیین (R2): ۰/۵۲		مدل
			خطای استاندارد	سطح معناداری (sig): ۰۰۰/	
۰/۷۲۸	۰/۳۵۲	۰/۰۷۳	۶,۱۸۶	۲,۱۷۹	ثابت
۰/۰۳۰	۰/۲۸۶	۰/۳۱۱	۰/۱۴۷	۰/۰۴۲	اقتصادی
۰/۱۴۹	۱,۴۹۰	۰/۰۸۲	۰/۲۱۵	۰/۳۲۱	زیرساختی
۰/۷۲۰	۰/۳۶۳	۰/۲۹۲	۰/۱۰۹	۰/۰۴۰	قضایی-انتظامی
۰/۰۱۹	۱,۳۵۲	۰/۱۷۷	۰/۱۵۵	۰/۲۰۹	اداری-سازمانی
۰/۰۴۵	۷۱۵	۰/۳۴۵	۰/۱۱۰	۰/۰۷۹	فرهنگی-اجتماعی
۰/۰۲۸	۱,۸۳۵	۰/۲۰۸	۰/۰۹۹	۰/۱۸۱	سیاسی
۰/۲۲۷	۱,۲۳۸	۰/۳۱۳	۰/۰۹۷	۰/۱۲۰	ملی-جهانی

نتایج آزمون رگرسیون چند متغیره در جدول ۴- نشان می‌دهد قدرت تبیین کنندگی رگرسیون یا همان R2 مدل تحقیق ۵۲ درصد می‌باشد. به این معنا که این متغیرهای مستقل در حدود نیمی از وضعیت متغیر وابسته یعنی جذب سرمایه‌گذاری در استان لرستان را تبیین می‌کنند.

بحث و نتیجه گیری

هدف این تحقیق بررسی پارامترها و عوامل ساختاری موثر بر جذب سرمایه گذاری در استان لرستان می باشد. رگرسیون چند متغیره تحقیق نشان می دهد که متغیر سیاسی، اداری - سازمانی و فرهنگی - اجتماعی، متغیرهای تاثیرگذار در تبیین و پیش بینی گرایش به سرمایه گذاری در استان لرستان هستند. همانطور که یافته های تحقیق نشان می دهد در جامعه مورد مطالعه رابطه معنا داری بین متغیرهای مستقل و متغیر اصلی تحقیق (جذب سرمایه گذاری) وجود دارد. تایید شدن اکثر فرضیه ها در عین پایین بودن مقدار بیشتر متغیرها را شاید بتوان از منظر روش شناختی به معنای دیگری نیز تفسیر نمود؛ همان چیزی که هیرشمن از آن به عنوان علیت انباشتی یاد می کند. بدین معنا که شما در یک جامعه توسعه یافته ای با زنجیره ای از علل و عوامل مثبت و تقویت کننده مواجه هستید که به همدیگر متصل بوده و با هم همبستگی کامل دارند و در مقابل در جوامع توسعه نیافته با زنجیره ای از علل منفی و تضعیف کننده مواجه هستید که به شدت با هم همبستگی داشته و بر یکدیگر تاثیر می گذارند و هر کدام از این علل به نحوی خنثی یا مثبت باشد تاثیر القایی و منفی علل دیگر این علت را نیز بد و منفی جلوه می دهد. به این ترتیب ما در چنین تحقیقاتی با نوعی تعمیم فضای روانی و اجتماعی بر تحقیق حاکم هستیم که پاسخگویان ما و یا همان کنشگران اقتصادی بخاطر ناکامی و فشارهای خاص در این زمینه همه چیز را منفی می بینند و این نگاه منفی غالب خود را دریافته های تحقیق نشان می دهد. نتایج تحقیق نشان می دهد نقش دولت در سرمایه گذاری یکی از مسایل اصلی از دید سرمایه گذاران است. دولت در جوامع توسعه نیافته یکی از مهمترین نهادهایی است که همه خواسته ها و نیازها متوجه آن می باشد و در عین حال بیشترین اعتراض و نارضایتی از کارکرد آن نیز وجود دارد. در این تحقیق نیز به همین پارادوکس رسیدیم. گروهی از دولت می خواستند که برای سرمایه گذاری همه کارهای لازم را از تسهیل و بسترسازی و تنظیم مقررات و نظارت تا تامین مالی انجام دهد و گروهی دیگر معتقد بودند دولت اگر دست از سر آنها بردارد و آنها را به حال خود رها کند کار بزرگی انجام می دهد. می توان گفت دولت در این فضای معنایی هم در مفهوم سیستم اداری و بروکراتیک آن و هم در مفهوم سیاسی و امنیتی و انتظامی و قضایی خود را جلوه گر می کند. در اینجا است که نقش دولت در مناطق محلی بیشتر در بعد بروکراتیک و سیاسی آن جلوه گر می شود، در حالیکه دولت باید کارکردهای دیگری را به عهده داشته باشد که بخاطر درگیر شدن در نقش های اول از انجام دیگر نقش ها غافل می ماند. بروکراسی و دیوانسالاری معمولاً دو وجه منفی و مثبت دارد، وجه منفی آن هم کاغذبازی و قواعد دست پاگیری است که معمولاً کارگزاران دولتی بدون توجه به هدف اصلی و فقط به خاطر رفع تکلیف انجام می دهند و وجه مثبت آن ناظر بر پذیرش قواعد اداری، سلسله مراتب اداری و شایسته سالاری در سازمان است. بنابراین به قول ماکس وبر بروکراسی یک قفس آهنین است که گریزی از آن نیست، هر جامعه ای برای توسعه یافتگی نیاز به یک بوروکراسی توانمند و پویا و کارا دارد. در لرستان دیوانسالاری اداری به خاطر فشار نفوذ سنت ها و نیروهای محلی از شایسته سالاری لازم برخوردار نیست و تحت تاثیر فرهنگ سنتی به نوعی خاص گرایی و خویشاوند سالاری تبدیل شده است که هر کس با کسب یک جایگاه اداری، سازمان را در خدمت اهداف و تمایلات خویش قرار می دهد. بنابراین چنین ساختار اداری توان نظارت و پرورش بخش خصوصی را نخواهد داشت، چرا بخش خصوصی نیازمند رقابت سالم، قانون گرایی، برگزیدن شایستگان و عام گرایی به جای خویشاوند سالاری است. ساختار اداری ما متأثر از فضای خویشاوندی طبقه کارآفرین وابسته به خود ساخته است که این طبقه نه تنها مولد نیست بلکه با جذب سرمایه ها از مرکز و کسب اعتبارات و تسهیلات دولتی از این استان مهاجرت نموده و سرمایه ها را از این استان خارج می کند. کارگزاران دولتی اگر خواهان شکل گیری بخش خصوصی هستند باید به دنبال اصلاحات در ساختار اداری و بروکراسی کنونی باشند. بایستی مکانیسمی طراحی شود که افراد شایسته ای را جذب و ارتقاء داده و قانون گرایی و نظم را بر سازمان ها حاکم نمود و روح توسعه گرایی و کارآمدی در سازمان دمیده شود و نفوذ فرهنگ قبیله ای و خویشاوند گرایی در نظام سازمانی را کاهش داد، حتی باید فضای سیاست زده ای در استان را تعدیل نمود. از طرف دیگر دولت باید رابطه متعادلی با دو ضلع بخش خصوصی و جامعه مدنی برقرار کند. لازم است دولت با بالا بردن کیفیت اداری خویش

قدرت نظارت خود را بر بخش خصوصی بالا برده و باعث کارایی و رقابت سالم بین بنگاه‌های بخش خصوصی شده و فضای کسب و کار را شفاف و مساعد نماید. دولت غیر از ایفای نقش خویش به‌عنوان فراهم‌کننده بعضی از خدمات و زیرساخت‌ها لازم است نقش متصدی و قانونگذار و حتی پرورش‌گری و قابل‌گری خود را فراموش نکند. مخصوصاً در لرستان که به علت مشکلات تاریخی از نبود نهادها و زیرساخت‌های مناسب رنج می‌برد. نقش دولت در ایجاد و تقویت بخش خصوصی و تعیین رابطه مناسب بین جامعه و بخش خصوصی بسیار حساس و مهم است که نیازمند اراده، تلاش و باور عمیق به ایجاد بخش خصوصی قدرتمند است. از سویی دیگر بهبود فضای فرهنگی و اجتماعی و نهادی حاکم بر جامعه و برداشت سرمایه‌گذار از این فضا بسیار مهم و رهگشا است، چیزی که در ادبیات توسعه از آن به‌عنوان کیفیت قابلیت نهادی نام برده می‌شود. معمولاً سرمایه‌گذاری را بیشتر یک مقوله اقتصادی و وابسته به متغیرهای کلان اقتصادی و سیاسی می‌دانند ولی واقعیت این است که بررسی آن از منظر ریشه‌ها و پیامدهای اجتماعی نیز اهمیت بسیار دارد، چرا که مطابق تحقیقات انجام شده عوامل اجتماعی و فرهنگی هم در جذب سرمایه‌گذاری و هم در نگه داشتن بسیار مؤثر هستند، به این معنا که عناصر فرهنگی جامعه میزبان در مساعد کردن زمینه سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌گذار و امنیت آن اهمیت دارند. هر جامعه‌ای که تصویر مطلوب و یا به عبارتی برند خوش نامی باشد می‌تواند در جذب سرمایه‌گذاران از مناطقی با شرایط مشابه موفق‌تر باشد. همچنین نگاه به سرمایه‌گذار و ارزشی که یک جامعه به سرمایه و سرمایه‌گذار می‌دهد در سرمایه‌گذاری در آن جامعه مؤثر است. از طرف دیگر نبود سرمایه‌گذاری موجب کاهش اشتغال و رونق اقتصادی شده و با دامن زدن به بیکاری موجب بروز آسیب‌های اجتماعی مانند تضعیف خانواده، طلاق، اعتیاد و مهاجرت می‌گردد؛ بنابراین نگاه اجتماعی به مقوله سرمایه‌گذاری اهمیتی دوچندان دارد. در نگاه به توسعه دودیدگاه وجود دارد. دیدگاه اول توسعه را در بیرون جامعه جستجو می‌کند و معتقد است عوامل بیرونی عامل توسعه نیافتگی یک جامعه هستند و مانع پیشرفت یک جامعه می‌شوند و در مقابل نگاهی دیگر معتقد است که علل توسعه یا توسعه نیافتگی یک جامعه را باید در درون جامعه جستجو کرد و عناصر درونی آن جامعه مانند ساختار فرهنگی و اجتماعی و ساختار قدرت محلی را عامل مؤثر بر توسعه در نظر گرفت. این دو نگاه در ادبیات توسعه وجود دارند و هریک نیز استدلال‌های خاص خود را پرورش داده‌اند. بدون اینکه در صدد بررسی و تحلیل صحت و سقم این استدلال‌ها شویم و خود را در این دوگانه‌ها اسیر کنیم ضرورت دارد که به نوعی تلفیق بیاندیشیم که امروزه دیگر نمی‌توان مرز درون و بیرون را از هم جدا کرد و این دو حوزه به نحوی به هم مرتبط هستند ولی از آنجایی که هر جامعه باید در استراتژی توسعه ای خود نوعی رویکرد توسعه ای را انتخاب کند، ضرورت دارد که هر جامعه ای صرف نظر از اینکه عامل توسعه نیافتگی خود را در درون یا بیرون جامعه اش بداند، نقطه عزیمت برای توسعه بایستی از درون آن جامعه زایش و خیزش داشته باشد، یعنی با نگاه به درون، منابع و محدودیت‌ها و فرصت‌ها و تهدیدهای خود را بشناسد و به دنبال این باشد که با تقویت درون جامعه و مساعدسازی درون، به دنبال گرفتن سهم خود از دنیای بیرون باشد، چرا که صرفاً نگاه به بیرون و به دنبال علل ناکامی در بیرون، به نوعی فرافکنی و وابستگی و ستیز با بیرون و نادیده گرفتن خود و محدودیت‌های خود منجر شده و فرصت پیشرفت و توسعه را از خود سلب می‌کند. در نگاه به سرمایه‌گذاری نیز همین نگاه وجود دارد. نوعی نگاه به سرمایه‌گذاری در استان لرستان وجود دارد که بیشتر نگاه به بیرون دارد و زمینه‌های مناسب و نامناسب اثرگذار جامعه محلی در سرمایه‌گذاری را کمتر در کانون توجه قرار می‌دهد و همه نگاهش معطوف به این است که با جذب سرمایه‌گذاران بیرونی و ایجاد محیط‌های گلخانه‌ای برای آنها زمینه رشد اقتصادی را فراهم نموده تا در بلند مدت شاهد رخنه به پایین مواهب اقتصادی این سرمایه‌گذاری بیرون باشیم. این رویکرد نگاه به بیرون در جذب سرمایه‌گذاری در عین حال که دلایل منطقی و قابل توجیه دارد ولی دچار این مشکل است که هم زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی و محلی را نمی‌بیند و هم به عناصری مانند نوع جامعه و نقش دولت و رابطه بین دولت و جامعه توجه لازم را ندارد. بنابراین برای هموار شدن مسیر سرمایه‌گذاری و توسعه در استان لرستان هم افزایش سه ضلعی ساختار توسعه‌گرای دولتی، اقتصاد و سرمایه‌خصوصی و جامعه توسعه‌گرای توانمند ضروریست و ضعف یا کاستی هر کدام از این دو مسیر

توسعه و پیشرفت را نامتعادل و ناهموار خواهد ساخت. در لرستان دیوانسالاری اداری به خاطر فشار نفوذ سنت‌ها و نیروهای محلی از شایسته‌سالاری لازم برخوردار نیست. از طرفی دیگر به خاطر حجم بالای بیکاری و تحمیل شدن افراد غیرمتخصص به سازمان‌ها، چابکی، کارایی و پویایی مناسب را ندارد. علاوه بر این بروکراسی تحت تأثیر فرهنگ سنتی به نوعی خاص‌گرایی و خویشاوند سالاری تبدیل شده است که هر کس با کسب یک جایگاه اداری، سازمان را در خدمت اهداف و تمایلات خویش قرار می‌دهد. بنابراین چنین ساختار اداری توان نظارت و پرورش بخش خصوصی را نخواهد داشت، چرا بخش خصوصی نیازمند رقابت سالم، قانون‌گرایی، برگزیدن شایستگان و عام‌گرایی به جای خویشاوند سالاری است. ساختار اداری ما متأثر از فضای خویشاوندی طبقه کارآفرین وابسته به خود ساخته است که این طبقه نه تنها مولد نیست بلکه با جذب سرمایه‌ها از مرکز و کسب اعتبارات و تسهیلات دولتی از این استان مهاجرت نموده و سرمایه‌ها را از این استان خارج می‌کند. کارگزاران دولتی اگر خواهان شکل‌گیری بخش خصوصی هستند باید به دنبال اصلاحات در ساختار اداری و بروکراسی کنونی باشند. بایستی مکانیسمی طراحی شود که افراد شایسته‌ای را جذب و ارتقاء داده و قانون‌گرایی و نظم را بر سازمان‌ها حاکم نمود و روح توسعه‌گرایی و کارآمدی در سازمان دمیده شود و نفوذ فرهنگ قبیله‌ای و خویشاوند گرایی در نظام سازمانی را کاهش داد، حتی باید فضای سیاست زده‌ای در استان را تعدیل نمود. از طرف دیگر دولت باید رابطه متعادلی با دو ضلع بخش خصوصی و جامعه مدنی برقرار کند. لازم است دولت با بالا بردن کیفیت اداری خویش قدرت نظارت خود را بر بخش خصوصی بالا برده و باعث کارایی و رقابت سالم بین بنگاه‌های بخش خصوصی شده و فضای کسب‌وکار را شفاف و مساعد نماید. همچنین دولت بایستی بتواند حافظ منافع جامعه در مقابل منفعت‌گرایی بخش خصوصی باشد، متأسفانه در فضای غیر شفاف و ضعف قوانین و نبود نظارت کافی بخش خصوصی به دنبال کسب منافع خود به شکل حداکثری حتی به قیمت زدوبند با کارگزاران دولتی است، بطوریکه از مالیات فرار می‌کند. قوانین را دور می‌زند و سعی می‌کند بانفوذ در ادارات دولتی و یا قانون‌گذاری خواسته‌های خود را تحمیل نماید. بنابراین پیشنهاد می‌شود دولت با ایجاد شفافیت و اعمال قانون و نظارت راه برای سود خواهی غیرمعقول بخش خصوصی محدود نموده و هم‌زمان نیز از تعرض نیروهای اجتماعی مخالف با رشد سرمایه‌داری جلوگیری کند. (مثلاً در موضوعاتی مانند قانون کار و دیگر موارد بحث‌برانگیز ضروریست تعادلی بین جامعه و بخش خصوصی ایجاد کند که هم حقوق کارگران و معیشت پایدار آنان فراهم شده و هم باعث کند شدن رشد سرمایه‌داری نگردد). دولت غیر از ایفای نقش خویش به‌عنوان فراهم‌کننده بعضی از خدمات و زیرساخت‌ها لازم است نقش متصدی و قانونگذار و حتی پرورش‌گری و قابل‌گری خود را فراموش نکند. مخصوصاً در لرستان که به علت مشکلات تاریخی از نبود نهادها و زیرساخت‌های مناسب رنج می‌برد. نقش دولت در ایجاد و تقویت بخش خصوصی و تعیین رابطه مناسب بین جامعه و بخش خصوصی بسیار حساس و مهم است که نیازمند اراده، تلاش و باور عمیق به ایجاد بخش خصوصی قدرتمند است. از سویی دیگر بهبود فضای فرهنگی و اجتماعی و نهادی حاکم بر جامعه و برداشت سرمایه‌گذار از این فضا بسیار مهم و رهگشا است، چیزی که در ادبیات توسعه از آن به‌عنوان کیفیت قابلیت نهادی نام برده می‌شود.

منابع

- آسیدو، الیزابت و لین، دونالد (۱۳۸۶)، کنترل سرمایه و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مترجم، منوچهر مصطفی پور، مجله اقتصادی وزارت امور اقتصاد و دارایی، سال هفتم، شماره‌های ۶۵ و ۶۶، صفحات ۱۰۷-۸۵
- آل عمران، رویا و آل عمران، سید علی (۱۳۹۰) خصوصی‌سازی و سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۱۲.
- حسین زاده بحرینی، محمد حسین و ملک‌الساداتی، سعید (۱۳۹۰)، موانع نهادی سرمایه‌گذاری و کسب و کار در ایران، ماهنامه اجتماعی-اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه.

- حسین زاده بحرینی، محمد حسین (۱۳۸۳)، عوامل مؤثر بر امنیت سرمایه‌گذاری در ایران، تهران، مجله جستارهای اقتصادی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، شماره ۲.
- حیدری، پروین و افشاری، زهرا (۱۳۹۱)، "عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر شاخص‌های حکمرانی. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال ۱۲، شماره ۱.
- خلیلی عراقی، منصور و رقیه سلیمی شندی (۱۳۹۳)، رابطه بین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، توسعه مالی و رشد اقتصادی: مطالعه موردی کشورهای منتخب آسیایی. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. سال بیست و دوم، شماره ۷۱.
- خیری، محمد، پور علی، الهام (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر ارزش‌های فرهنگی بر گردش سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران نهادی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، سال سوم، شماره ۹، بهار ۱۳۹۴.
- دودانگی، علی (۱۳۹۴)، عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در ایران، فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، سال ششم، شماره بیست و سوم، ۱۳۹۵.
- دیده‌وری، سید اردشیر (۱۳۹۰)، بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در منطقه آزاد اروند و اولویت بندی آنها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی، دانشگاه پیام نور تهران، دانشکده مدیریت.
- سوئد برگ، ریچارد و گرانووتر، مارک (۱۳۹۵)، جامعه‌شناسی اقتصادی؛ ساخت اجتماعی و کنش اقتصادی، ترجمه علی اصغر سعیدی.
- شاه آبادی، ابوالفضل و محمودی عبدالله (۱۳۹۰)، تعیین کننده‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران"، جستارهای اقتصادی، سال سوم، شماره ۵.
- شقاقی شهری و همکاران (۱۳۹۵)، اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۵.
- شهسواری، محسن و همکاران (۱۳۹۶)، شناسایی و اولویت بندی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری در بخش صنعت استان قزوین، فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۳، تابستان ۱۳۹۶.
- صالح نیا، نرگس و همکاران (۱۳۸۹)، نقش فرهنگ در توسعه اقتصادی، ماهنامه مهندسی فرهنگی، سال چهارم، شماره ۴۳.
- کاظمی، مهین دخت (۱۳۹۳)، تاثیر ریسک سیاسی بر جذب سرمایه‌گذاری خارجی، پژوهش نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، سال سوم، شماره ۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۳.
- کریم زاده، مصطفی و همکاران (۱۳۹۰)، بررسی تاثیرگذاری نرخ مبادله بر سرمایه‌گذاری در اقتصاد ایران، پژوهشنامه اقتصادی پژوهشگاه امور اقتصادی دانشکده علوم اقتصادی علامه طباطبایی تهران، شماره ۴۱.
- کلانتری بنگر، محسن (۱۳۸۳)، شناسایی عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری خارجی در ایران، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شمار ۲۹.

Asiedu, E., Lien, D. (2011). "Democracy, Foreign direct investment and natvral resovrces", Journal of International Economics, No.84, pp.99-111.

Fitriandi, P. (2014), Foreign direct investment and infrastructure development in Indonesia: Evidence from province level data. Asian Journal of Empirical Research, Vol 4, No 1, PP 79-94.

Laurențiu, G. F. (2015), The impact of bureaucracy over the foreign direct investments in Romania. Theoretical and Applied Economic., Special Issue, Vol. XXII, pp. 33-38.

Olufemi, A. P., Owojori, A. S., Olu, A. B. (2016), Impact of Security Expenditure on Foreign Direct Investment in Nigeria. International Journal of Accounting, Finance and Risk Management, Vol, No 1, PP. 33-38.

Wernick, D.A., Haar, J., Sharma, L. (2014), The Impact of Governing Institutions on Foreign Direct Investment Flows: Evidence from African Nations. *International Journal of Business Administration*, Vol. 5, No. 2, PP 1-12.

Sociological analysis of social and cultural structures affecting investment attraction (study sample of Lorestan province)

Noorodin Alahdadi¹

Assistant Professor, Department of Sociology, Payam Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

Mojtaba Tarkarani²

PhD in Sociology and Lecturer in the Department of Sociology, Payam Noor University, Tehran, Iran

Abstract: Today, investing and having capital as one of the key issues of development is of very fundamental and decisive importance. Governments prefer to bring in an element such as the private sector in their absence or by their side to fulfill their roles and duties. The purpose of this research is to explain the structural factors affecting investment attraction in Lorestan province. The research method is a combination of quantitative type and survey technique and questionnaire tools were used and the theoretical model of the research which includes independent variables such as economic, infrastructural, judicial-police, political, administrative-organizational, cultural-social conditions and national level conditions and It is global, it was designed to explain and analyze investment attraction among investors. According to the stratification done by the respondents, the desire to invest in Lorestan is average downwards, the existing infrastructure in the province is average downwards, the economic conditions are average upward, the amount of judicial-police issues is average downwards, administrative issues - The organization is average downwards, cultural-social conditions are average downwards, political conditions are low, and the level of national and global conditions is also low. Also, there is a positive and significant correlation between the independent variables of the research, including economic, infrastructural, judicial-police, cultural-social, political, administrative-organizational, with the tendency to invest as the dependent variable of the research, but the variable of national and global conditions has a relationship Correlation is not meaningful. The multi-variable regression of the research shows that the political, administrative-organizational and cultural-social variables are the most effective variables in explaining and predicting the tendency to invest in the province, and the explanatory power of the regression or R2 of the research model is 52% in this sense. that these variables explain about half of the state of the dependent variabl.

Keywords: investment, cultural, social, economic, lorestan.

---

¹ Email: nalahdadi@pnu.ac.ir (Corresponding Author)

² Email: tarkarani@yahoo.com